

PANO 01

Leonardo da Vinci (1452-1519)'nin 500. ölüm yıl dönümünde

Dahi Leonardo
sergisi

Sergi tasarımı: Stefano Baldi
Metinler:
Stefano Baldi ve
Luigina Peddi

Ayrıca destekleyenler:
çeviri: Fabrizio Gebbia
grafik: Ivan Sabchev

PANO 02

Leonardo – Hayatı ve İlkgençlik Yılları

1. KUTU

Bir noter ile bir çiftçi kadının gayri meşru oğlu olan Leonardo, 15 Nisan 1452 yılında Floransa yakınındaki Vinci kasabasında doğdu. Erken çocukluğunu kırsalda geçirdi ve sonra, örgün eğitimi almadığı halde kütüphaneden faydalanabildiği babasının evine geri döndü.

2. KUTU

İlkgençlik yıllarında dönemin meşhur heykeltıraşı ve ressamı Andrea del Verrocchio'nun Floransa'daki atölyesinde beş yıl boyunca çırak olarak çalıştı. Otuz yaşına girdiğinde Milano Dükü Ludovico Sforza için mühendis, heykeltıraş, ressam ve mimar olarak çalışmaya başladı. Fransız işgalinden dolayı Sforza ailesinin kaçmak zorunda kaldığı 1499 yılına kadar orada çalışmaya devam etti.

SÖZLERİNDEN ALINTI

“İyi harcanan hayat uzundur”

AÇIKLAMALAR

1. - Otoportre, 1515, Kağıt üzerine kırmızı tebeşir, Kraliyet Kütüphanesi, Torino;
2. - Vitruvius Adamı, 1490, Kağıt üzerine kalem ve mürekkep, Accademia Galerileri, Venedik;
3. - Beşaret, 1472 - 1475, Panel üstü yağlı boya, Uffizi Galerileri, Floransa.

PANO 03

Leonardo – Hayatı ve Yetişkinlik Yılları

1. KUTU

Resim, askeri konular, mühendislik ve kuşların uçuşu gibi yeni bilimsel çalışmalarla ilgilenmek üzere Venedik, Mantua, Floransa, Milano ve Roma arasında gezindi. 1516 yılında, ona hamilik yapan Giuliano de' Medici vefat ettiğinde Fransa'da, Fransa kralı I. François'nın yanına yerleşmeyi kabul etti. 2 Mayıs 1519 yılında Amboise yakınındaki Cloux Şatosu'nda vefat ettiğinde 67 yaşındaydı.

2. KUTU

Dönemin insanların bize aktardığı gibi, büyüleyici, karizmatik, nazik ve cömertti: herkes tarafından seviliyordu. İnce zekaya sahipti ve üstün sohbet kabiliyetiyle Ludovico il Moro'yu çok etkilemişti. Dükün kendisi, onun hakkında şaşırtıcı derecede yakışıklı ve çekici, aynı zamanda güçlü bir fiziğe sahip olduğunu yazdı. Pek alışılmadık renkleri kombine eden ancak mükemmel kromatik zerafete sahip sade kıyafetleri giymeyi severdi.

SÖZLERİNDEN ALINTI

"...Sanatta olması gereken kaliteye ulaşamadığından dolayı Tanrı'yı ve insanlığı gücendirdiğini söylüyordu" (Giorgio Vasari)

AÇIKLAMALAR

1. - Madonna Litta, 1490, Panel üstü yağlı boya, Ermitaj Müzesi, Saint Petersburg;
2. - Bacchus, 1510-1515, Tuvala alınmış panel üstü yağlı boya, Louvre Müzesi, Paris;
3. - Meryem ve Çocuk İsa, Azize Anna ile, 1510-1513, panel üstü yağlı boya, Louvre Müzesi, Paris;
4. - Leonardo'nun Portresi, Francesco Melzi'ye ait olduğu düşünülüyor, 1518, Kağıt üzerine kırmızı tebeşir, Kraliyet Kütüphanesi, Windsor.

PANO 04

Leonardo ve Resim

1. KUTU

Özellikle resimleriyle ünlü olan Leonardo'nun La Gioconda (diğer adıyla Mona Lisa) ve Son Akşam Yemeđi gibi başyapıtları, nesiller boyu sanatçıları etkiledi. Leonardo, resim sanatının, doğayı daha basit ve doğru bir şekilde betimleyebilen bir "bilim" olduğunu, ayrıca bilimsel icatlarını tasvir edebileceği bir araç olduğunu düşünüyordu.

Örneđin, sfumato ve ışık gölge tekniklerini, optik üzerine sürdürdüğü çalışmalarından ve kadvralar üzerinde uyguladığı diseksiyonlardan bilgi alarak ortaya çıkardı.

2. KUTU

Mükemmeliyetçi eğilimi, her daim yeni teknikler denemesi ve çok sayıda ilgi alanlarının olması nedeniyle, hiçbir zaman tamamlanmış sayamadığı resimlerinin teslimatlarını hep geciktirirdi. Örneđin, Son Akşam Yemeđi'ni tamamlaması üç yıldan fazla, La Gioconda'yı da beş yıldan fazla zamanını aldı. Bize kadar ulaşan şaheser örneklerinin az sayıda olması ise, Leonardo'nun nicelikten ziyade kaliteye öncelik verdiğini teyit etmektedir.

SÖZLERİNDEN ALINTI

"Resim, görülebilecek, ancak duyulmayan bir şiirdir. Şiir ise, duyulabilecek, ancak görülmeyen bir resimdir. Dolayısıyla bu iki şiir, yahut bu iki resim, akla nüfuz ettikleri duyuların alışverişinde bulunmuşlardır"

AÇIKLAMALAR

1. – Son Akşam Yemeđi (Son Yemek), 1495-1498, alçı üzerine yağlı tempera, çeşitli vernikler ve yağlar, Santa Maria delle Grazie, Milano;
2. - Gioconda (Monna Lisa), 1503-1504, kavak paneli üstü yağlı boya, Louvre Müzesi, Paris;
3. – Kakımlı Kadın, 1488-1490, panel üstü yağlı boya, Krakow Ulusal Müzesi, Krakow.

PANO 05

Leonardo ve Heykel

1. KUTU

Kendine ait bazı ifadeleri ve farklı kaynaklardan da anlaşıldığı gibi Leonardo, kendini gençliğinden beri heykel sanatına adadı. Büyük bir bağlılık ve coşkuyla, Francesco Sforza dev atlı bronz heykeli (1489 – 1494) ve Mareşal Trivulzio anıtını (1506-11) tasarladı. Ne yazık ki, bu iki büyük heykel projesi, daha sonra uygulamaya alınamadı: Zira o dönem bronz, silah üretimi için gerekmişti.

2. KUTU

Madrid Kodeksleri'ndeki çok sayıda eskiz, not, metin ve çizim, anatomik ve hareket çalışmalarındaki aşırı dikkatinin yanı sıra, anlayışının cüretkarlığını da gösteriyor. Bronz döküm tekniğindeki derin deneyimi, bronz atın tek bir parça halinde dökümünü elde etmek için yenilikçi çözümlerin düşünmesine yol açtı.

SÖZLERİNDEN ALINTI

Resim ve heykel arasında; heykeltıraşın, çalışmalarını ressamdan daha fazla fiziksel çaba ile yürütmesi ve ressamın, çalışmalarını heykeltıraştan daha fazla zihinsel çaba ile yürütmesi dışında, başka hiçbir farkı bulmuyorum.

AÇIKLAMALAR

1. – Francesco Sforza Anıtı, At Çalışması, yaklaşık 1490, Kraliyet Kütüphanesi, Windsor;
2. – Francesco Sforza Anıtı, At Başı için Kalıp Oluşturulması Üzerine Çalışma, 1482-1493, İspanya Ulusal Kütüphanesi, Madrid;
3. – Mareşal Trivulzio Atlı Anıtı için Çalışma, Kraliyet Kütüphanesi, Windsor.

PANO 06

Leonardo ve Mimarlık

1. KUTU

Sanatçı olan Leonardo da Vinci ile mühendis ve mucit olan Leonardo da Vinci, mimari çizimlerinde bir sentez bulur. Binalar, köprüler, hatta bazı şehirlerin tümünü çizdi. Çizimleri, bir binanın sadece dış görünüşü hakkında değil, aynı zamanda işleyişi hakkında da fikir verirler.

Eskizlerinde, kapılar, pencereler ve yürüyüş yolları gibi temel mimari öğeler hakkında da ayrıntılar bulunuyor. Bazen de, dört kanatlı merdiven veya döner merdiven gibi yaşadığı döneme göre olağan dışı ve alışılmışlığın dışında sayılabilecek çözümleri de önerdi.

2. KUTU

Leonardo, Ludovico il Moro için bir "ideal şehir" planı sundu. İdeal şehir fikri, Milano'da, kent nüfusunun neredeyse üçte birini yok eden veba salgını nedeniyle yaşanan yıkımın sonucunda ortaya çıktı. Gelecekte meydana gelebilecek ciddi hastalıkların yayılmasını önlemek amacıyla, birden fazla kat üzerine inşa edilmiş, daha geniş cadelleri olan, sıhhi yapı ve tesisatlarla donatılmış bir şehir tasarladı. Ayrıca, hem ticari amaçlı hem pis su gider sistemi olarak kullanılmak üzere şehirde birbirleriyle bağlantılı bir dizi kanal da öngörmüştü.

SÖZLERİNDEN ALINTI

"Kemer, iki zayıflığın neden olduğu bir güçten başka bir şey değildir. Zira binalardaki kemer, herbiri kendi içinde çok zayıf olup düşmeye meyilli olan iki çeyrek daireden ve bu dairelerin birbirlerinin yıkımına karşı çıkarak, iki zayıflığın tek bir güce dönüştürülmesini sağlamalarından oluşur".

AÇIKLAMALAR

1. – Farklı Katlarda Şehir Projesi, Institut de France, Paris;
2. – Kubbeli Kilise Projesi, Institut de France, Paris;
3. – Müneccimlerin Tapınışı için Perspektif Çalışması, yaklaşık 1481, Baskı Eserler ve Çizim Odası, Uffizi, Floransa.

PANO 07

Leonardo ve Mühendislik (Uçuş)

1. KUTU

Uçuş olgusundan etkilenerek, günümüzde Torino Kraliyet Kütüphanesinde muhafaza edilen ve yaklaşık 1505 türle ilgili Kuşların Uçuşu Kodeksi dahil olmak üzere, uçuş konusunda çok sayıda çalışmalar yaptı. Paraşüt, hava vidası ve, 1488 yılında, havadan daha ağır uçan bir nesneyi tasarlamaya yönelik insanlığın ilk denemesi sayılabilecek olan, insan gücüyle çalışan "ornitopter" dahil olmak üzere uçuşla ilgili çok sayıda mekanik cihaz da tasarladı.

2. KUTU

Kodeks Atlanticus'ta tarif edilen paraşüt ve hava vidası, Leonardo'nun iki inanılmaz icadıdır. Leonardo'nun paraşütünü günümüz paraşütlerinden farklı kılan tek şey, kare tabanı üzerindeki piramit şeklidir. Kolalı keten bezle kaplı olan yapı, sıklığı ve sızdırmazlığını sağlıyordu. "Hava vidası" ise, "vidalanarak" havalanmak üzere tahta, ip ve kolalı keten kumaşından tasarlanmış bir tertibattır: Adeta zamanından çok daha önce icat edilen bir çeşit helikopterdir.

SÖZLERİNDEN ALINTI

"Bir kere uçmayı tecrübe ettiğiniz zaman, yeryüzünde, gökyüzüne bakarak yürüyeceksiniz. Çünkü bir kere oradaydınız ve oraya dönmek isteyeceksiniz"

AÇIKLAMALAR

1. - Kuşların Uçuşu Kodeksi, Kraliyet Kütüphanesi, Torino;
2. - Paraşüt Çalışması, Kodeks Atlanticus, Ambrosiana Resim Galerisi, Milano;
3. - Hava Vidası Çalışması, Kodeks Atlanticus, Ambrosiana Resim Galerisi, Milano;
4. - Ornitopter Üzerine Eskizler, 1488, Kraliyet Kütüphanesi, Torino.

PANO 08

Leonardo ve Mühendislik (Savaş Bilimi)

1. KUTU

Savaşın dehşetini sevmediğini yazmasına rağmen, askeri mühendislik en büyük tutkularından biriydi. Köprü ve tahkimatlar ile ilgili çalışmalarının yanı sıra, çok sayıda ölümcül silah tasarımları da bulunmaktadır.

1487 yılında, zırhlı bir araç tasarlayarak günümüz tanklarını yüzyıllar öncesinden öngörmüş oldu: tüm yönlere hareket edebilmesi için dönen bir platforma yerleştirilmiş metal bir arabaydı.

2. KUTU

“33 namlulu organ” adıyla ilk makineli tüfeği tasarladı. Herbiri 11 adet namludan oluşan toplam üç takım namluyu sıralıyordu ve her bir namlusu bir öncekinden farklı yöne bakıyordu. Ayrıca, 24 metre genişliğinde ve ok yerine taş veya bomba atmayı amaçlayan devasa bir tatar yayı tasarladı. Bir de, mühendislik çalışmaları bilimsel çalışmalarla birleştirerek, dişli sistemi ve bir takım kablolarla çalışan bir robot şovalye de projelendirdi.

SÖZLERİNDEN ALINTI

“Uygulama her zaman iyi bir teori üzerine inşa edilmelidir.”

AÇIKLAMALAR

1. – Kapalı Araba Projesi, 1485, Arundel Kodeksi, Britanya Kütüphanesi, Londra;
2. – “33 Namlulu Organ” Projesi, 1488-1489, Kodeks Atlanticus, Ambrosiana Kütüphanesi, Milano;
3. - Dev Tatar Yayı Çizimi, 1488-1489, Kodeks Atlanticus, Ambrosiana Kütüphanesi, Milano.

PANO 09

Leonardo ve Anatomi

1. Kutu

İnsan kaslarını, tendonlarını ve iskeletlerini gösteren 800'den fazla anatomik çizimde resmettiği insan vücudunu, derinlemesine ve orijinal bir şekilde inceledi. Sanatçı, çeşitli yaşlardaki 30 adet kadın ve erkek cesedinin diseksiyonu yoluyla edindiği bilgilerle, kalp, kollar ve diğer iç organlar dahil olmak üzere vücudun çeşitli yerlerine ait fonksiyonları anlatan detaylı figürler elde etti.

2. KUTU

Kalbin kas yapısını tanımlayarak Leonardo, kalbin dört odacığını tespit eden ilk kişi oldu. Anatomik çalışmalarından edindiği bilgileri kullanarak, kasların sinerjik ve antagonistik fonksiyonlarını açıkladı. Harvey'den tam 150 yıl öncesinde kılcal damarların varlığını keşfetti ve çalışmalarının kapsamına hayvanların anatomisini de dahil etti. Ölmeden önce bütünsel bir biçimde düzenlemeye yetişemediği araştırmalarının sonuçları, ancak ölümünden sonra, 1680 yılında, "Resim Üzerine İlmî Eser" kapsamında yayınlandılar.

SÖZLERİNDEN ALINTI

İnsan, hayatının ilk yarısını sağlığını bozarak, ikinci yarısını ise iyileştirmeye çalışarak geçirir.

AÇIKLAMALAR

1. - Kemikler, Kaslar ve El Tendonları, 1510-1511, Kraliyet Kütüphanesi, Windsor;
2. - Boğaz, Bacak Kasları ve Boyun Kasları, Kraliyet Koleksiyonu, Londra;
3. - Rahimdeki Fetüs Üzerine Çalışmalar, Kraliyet Kütüphanesi, Windsor.

PANO 10

Leonardo ve Botanik

1. KUTU

Vasari'nin de kaleme aldığı, Leonardo tarafından yapılan çiçekler, bitkiler ve hayvanlar üzerinde titiz çalışmaların var olması, bir takım ön çizimler ve Leonardo'nun bol sayıda bıraktığı notlar halinde bilimsel gözlemleri sayesinde de kanıtlanmıştır. Bu çalışmalardan elde ettiği sonuçlar, özellikle Kayalı Meryem ve Beşaret gibi eserlerde kendini gösteriyorlar. Bitkiler üzerine olası bir ilmi eser gerçekten yazıp yazmadığını veya yazıp da günümüze ulaşmamış olup olmadığını bilmiyoruz. Ancak kesinlikle günümüze kadar ulaşmış olanlar, doğanın eserlerine karşı beslediği sevgi ve saygıdır.

2. KUTU

Matematiğe dayalı botanik biliminin bir öncüsü olarak, yaprakların üst üste binmekten kaçınmalarını ve bitkiye ışık teminini kolaylaştırmayı sağlayan dallar üzerindeki yaprakların dağılımını gözlemledi. Ampirik yöntemi uygulayarak, ağaç gövdesi içindeki eşmerkezli halkalar ile ağaç yaşı arasındaki ilişkiyi tespit etti. Genel bilim, tezlerini ancak yüzyıl sonra doğrulayacaktı.

SÖZLERİNDEN ALINTI

"Doğanın eserlerini anlamak, bir şiir kitabını anlamaktan çok daha zordur!"

AÇIKLAMALAR

1. – Kayalı Meryem, 1486, Louvre Müzesi, Paris;
2. – Geometrik Şekiller ve Botanik Tasarım, yaklaşık 1490, Institut de France, Paris;
3. – Ornithogalum Umbellatum (Akyıldız Çiçeği) Üzerine Çalışma, 1505, Kraliyet Kütüphanesi, Windsor;
4. – Meyveler, Sebzeler ve Başka Çalışmalar, 1487 – 1489, Institut de France, Paris.

PANO 11

Leonardo ve Müzik

1. KUTU

Sayırsız ilgi alanlarına ayırdığı aynı sanatsal ve bilimsel gayretle müziği de geliştirdi. Giorgio Vasari'nin yazdıklarına göre, yeni enstrümanlar icat etti, eserler besteledi ve onları, hem enstrümanlarıyla hem kendi sesiyle olağanüstü bir şekilde yorumluyordu. Ludovico il Moro'nun sarayında, kendi inşa ettiği gümüş liri dahil birçok enstrüman çalarak çeşitli müzik yarışmaları kazandı. Ne yazık ki besteleri günümüze kadar ulaşmadı.

2. KUTU

Mükemmel bir müzisyen ve bir müzik ustası olarak, icat ettiği çok sayıda yeni müzik enstrümanlarının yapımına geçmeden önce, akustik bilimini çalıştı. İcat ettiği enstrümanlar arasında; sonsuz ton fraksiyonlarını üretebilmek amacıyla tasarlanmış ve tuşlar yerine, uzunlamasına tek bir yivi olan glissato flütü, yeni bir akordeon ve, telleri sürtünme ile ses çıkararak bir yaylı çalgılar topluluğu etkisini yaratan, meşhur Viola Organista da yer almaktadır.

SÖZLERİNDEN ALINTI

"Müzik, görünmez şeylerin tasviridir"

AÇIKLAMALAR

1. - Notalı Bilmeceler, geç 1480'li yıllar;
2. - Çan Çizimi, XV yy sonu - XVI yy başı, II. Foster Kodeksi, Victoria Albert Müzesi, Londra;
3. - Mekanik Davul Çizimi, Kodeks Atlanticus, Ambrosiana Kütüphanesi, Milano;
4. - Viola Organista Çizimi, 1488-1489, El Yazması no. H, Institut de France, Paris.

PANO 12

Az Bilinen Leonardo

1. KUTU

Leonardo'nun projelerinin çoğu, günümüzde yaygın olarak kullanılan fikir ve nesnelere yansıtılarak da, tasarlandıkları zaman pek akıl dışı görünüyordu. Nitekim, makas, geçici köprü ve dalış kıyafetlerinin ilk kullanılabilir versiyonlarını icat ettiği gibi, odometre ve anemometrenin (kat edilen uzunluğu ve rüzgar hızını ölçen aletlerin) bazılarını inşa eden ilk kişi oldu.

2. KUTU

İnsan fizyonomisi konusundaki incelemelerini, grotesk çizimler oluşturarak kağıt üstüne döküyordu. Vasari, bize, sıra dışı şekilleri olan insan kafaları ve alışılmışlığın dışında özelliği olan yüzlere karşı hayranlığını anlatıyor. Estetik araştırmaları, sadece toplumun güzellik ve uyumluluk kalıplarıyla sınırlı değildi: En tuhaf ve sıradışı figürlerde de güzelliği bulurdu.

ALINTI:

“Gençliğinizde; yaşlılığınızın hasarlarını onarabilecek birşeyler edinin. Eğer yaşlılığın besininin, bilgeliğin olduğunu düşünüyorsanız, o zaman gençliğinizde ona göre davranın ki yaşlılığınızın besini hiç eksik olmasın.”

AÇIKLAMALAR

1. – Anemometre Eskizi, Kodeks Atlanticus, Ambrosiana Kütüphanesi, Milano;
2. – Dalgıç Maskesi Üzerine Çalışma, Kodeks Atlanticus, Ambrosiana Kütüphanesi, Milano;
3. –Sekiz Karikatür, yaklaşık 1490, Kraliyet Koleksiyonu, Windsor;
4. –İki Grotesk Figür, Uffizi Galerileri, Floransa.

PANO 13

Leonardo ve Yazı (Kodeksler)

1. KUTU

Bütün hayatı boyunca devamlı etrafındaki dünyayı inceleyip, çeşitli defterlerde ayrılmış, toplam 13.000 sayfa çizim ve düşünceler karaladı. Yazdığı sayfaları yalnızca bir aynanın önüne koyduğumuz zaman kolayca okuyabiliriz. Çünkü sağdan sola ve “ayna yazısıyla” yazıyordu. Vefat ettiğinde, yazıları tanıdıklarına dağıtıldı ve ancak o zaman parça parça yayımlandı.

2. KUTU

Kodeks adı verilen en önemli yazı koleksiyonlarının bazıları, İtalya’da bulunmaktadır. Milano, Ambrosiana Kütüphanesinde hem en geniş el yazısı ve çizim külliyyatı olan “Kodeks Atlanticus”, hem de “Kodeks Trivulziano” da muhafaza edilmektedir. “Kuşların Uçuşu Kodeksi” ise Torino’daki Kraliyet Kütüphanesi’nde bulunmaktadır. Başka önemli külliyyatları da Windsor, Paris, Londra ve Madrid’de muhafaza edilmektedir.

ALINTI:

“Tanrı bize tüm malları emeğin bedelinde satar”.

AÇIKLAMALAR

1. – Leicester Kodeksi’nden bir sayfa (diğer adıyla Hammer Kodeksi), 1506-1510, Bill Gates’in Özel Koleksiyonu;
2. – Kodeks Atlanticus'tan bir sayfa (Kodeks Atlanticus), 1478-1518, Ambrosiana Kütüphanesi, Milano;
3. – Trivulziano Kodeksi’nden bir sayfa (Kodeks Trivultianus), 1478-1493, Sforza Kalesi, Milano.

PANO 14

Filatelide Leonardo

KUTU

Pullar, bir şahsiyetin itibarına ve eserlerine gerekli takdiri ifade etmenin en yaygın ve etkili biçimlerinden biridir. Leonardo o kadar önemli ve semboliktir ki, tüm sınırları aşarak, çeşitli ülkelerin posta pullarında sık sık tasvir edilir. Bu numuneler de, Leonardo'nun kendisi ve eserlerinin günümüzde de dünya çapında popülerliğini koruduğunun örneklerinden biridir.